

An Integral Element Of The **ימים נוראים** *Experience* - סליחות

REVIEW STRUCTURE OF סליחות

Structure of סליחות:

אשרי;
חצי קדיש;
פסוקים דרחמים;
פתיחה;
יג' מדות;
סליחה;
יג' מדות;
זכרונות
וידוי;
סליחות Ancient
נפילת אפים;
תחנון;
קדיש תתקבל.

What does this structure look like? A. תפלה.

What is the clue that gives away the fact that it is a תפלה? A. קדיש תתקבל.

Source 1

רבינו יהודה ב"ר יקר-פירוש התפלות והברכות -עמ' עז'-ומיד אומר קדיש אומר תתקבל כיון שעומד בסוף התפלה, כדאמרינן במדרש תלים (יט'): אמר ר' מנחם מלאך שהוא ממונה על התפלה ממתין עד שתתפלל כניסה אחרונה שבישראל, ונוטל כל תפילות ועושה אותן עטרה, ונותנה בראש קונו. ולכך אומר החזן תתקבל צלותהון ובעותון דכל ישראל בשביל שהמלאך מחבר את כלן לעשות אותם עטרה. וזהו כתר יתנו לו שאומרים בקדושה ראש התפלה.

Source 2

סדר טרוייש (12th Century France) סימן ב'-ומאחר שביארתי כי תתקבל גומרת תפלת י"ח אין אומים תתקבל לא בקדיש לנער ולא בקדיש אחר שיר השירים רות וקהלת ולא לאחר צדוק הדין ולא לאחר דרשה ולא בשום מקום רק אחר י"ח, אבל לאחר סליחות שהם כמו תפלת י"ח אומרים תתקבל. ויש שאין אומרים אחריה תתקבל דלא חשיבו להו כתפלת י"ח, אבל לפני הסליחות אין אומרים תתקבל לכולי עלמא, וגם לא קדיש אם לא התחיל פסוקים, כי קדיש לעולם אחר פסוקים נתקן כאשר פירשתי.

Does this תפלה have a name? Yes. Not סליחות. The proper name is אשמורות, the name given to it by רב עמרם גאון. It is the better name because it describes the time of day at which it is recited. This is in line with the names of the other תפילות.

Which daily תפלה does this look like? A. תפלת מנחה.

Why תפלת מנחה? Which is the most important תפלה of the day? תפלת מנחה because תפלת מנחה is recited at the time of day that is an עת רצון. (It is important to note that it is the later מנחה that is the עת רצון.)

Source 3

תורת המנחה (14th Century Spain) פרשת ואתחנן / דרשה סו – ואני תפלתי לך ה' עת רצון, יש עתים לתפלה ויש עתך חסד גדול מזה, אם כן עת רצון הוא שהרי הקב"ה מרחם בעת ההיא ומשמחם באורו הגדול. ובצהרים גם היא עת רצון שהוא יושב וזן ומפרנס את בריותיו כולם מקרני ראמים ועד ביצי כינים.

Source 4

ערוך השולחן (19th Century Russia) אורח חיים סימן רלב סעיף א – רבותינו בעלי התוס' בפסחים [ק"ז.] הקשו למה נקראת תפלה זו מנחה דאי משום מנחת התמיד והחביתין הלא בתמיד של שחר היה ג"כ מנחות אלו ותרצו דאמרינן בברכות [ו:] דאליהו לא נענה אלא בתפלת המנחה ושמא בשעת הקרבת המנחה נענה ולכך קרי לה תפלת המנחה שאז היה שעת רצון עכ"ל ועדיין אינו מובן למה באמת בעת הקרבת מנחה של ערב נענה ולמה היה אז שעת רצון והרי גם בשחרית כן הוא ונ"ל דהעניין כן הוא דידוע שבשעת הקרבת המנחה היו מנסכין נסוך היין ושרו הלויים בכלי שיר וזהו בין בתמיד של שחר ובין בתמיד של בין הערבים ואין לך עת רצון גדול מזה אלא שבין הערבים הוי יותר עת רצון משום שהמנחה היא בסוף כל העבודות כדאיתא ביומא [ל"ד.] ונמצא שהמנחה של בין הערבים היא העבודה האחרונה של היום וחביבה ורצויה כמו תפלת נעילה ביוהכ"פ ולכן אז הוא העת רצון.

Going back to the structure of סליחות, is there a core, a center to this תפלה? Yes; the י"ג ודוי and מידות. Note that the סליחות are פיוטים and פיוטים are never the focus of a prayer. פיוטים are always enhancements of the prayer.

We understand why ודוי was chosen as part of the core of סליחות, but why were the י"ג מידות included?

Source 5

תלמוד בבלי מסכת ראש השנה דף יז עמוד ב – ויעבר ה' על פניו ויקרא, אמר רבי יוחנן:

אלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאומרו, מלמד שנתעטף הקדוש ברוך הוא כשליח צבור, והראה לו למשה סדר תפלה. אמר לו: כל זמן שישראל חוטאין – יעשו לפני כסדר הזה, ואני מוחל להם. ה' ה' – אני הוא קודם שיחטא האדם, ואני הוא לאחר שיחטא האדם ויעשה תשובה. א–ל רחום וחנון, אמר רב יהודה: ברית כרותה לשלש עשרה מדות שאינן חוזרות ריקם, שנאמר (שמות לד) הנה אנכי כרת ברית.

Source 6

תשובות הגאונים – מוסאפיה (ליק) סימן קטז–עוד לו. (שם ז' א) אמר ר' יוחנן משום ר' יוסי מניין שהקב"ה מתפלל וכו' גם זה פירושו כענין שפירשנו למעלה שנראה לו למשה רבע"ה מתוך הכבוד בעת שאמר הודיעני נא את דרכך ואמרו חז"ל (ר"ה יז ב) בקבלה שבידם שבזמן שנאמר לו וקראתי בשם ה' לפניך נראה לו למשה רבנו מתוך הכבוד של הקב"ה כדמות שליח צבור מעוטף שיורד לפני התיבה שנאמר ויעבור ה' על פניו ויקרא אותו הכבוד ה' ה' א–ל רחום וחנון וכו' נוצר חסד לאלפים וכו' מיד וימהר משה ויקוד ארצה וישתחו. אותה שעה למד סדר תפילה כאשר הראוהו מן השמים וזו תפילת תענית שהראו לו למשה רבינו מן השמים כדי שיתפלל בה השרוי בדוחק.

In *נוסח אשכנז*, the *יג' מדות* are generally recited only on public fast days, why are they recited during this period? A. Originally Jews fasted all ten days between *ראש השנה* and *יום כיפור*; then the practice began to skip the first day of *ראש השנה* and so they fasted on *ערב ראש השנה* in its place. Then the practice began that they skipped both days of *ראש השנה* and *יום כיפור*. To make up for those four days they started to recite *סליחות* four days before *ראש השנה*. Then they began the practice to begin to recite *סליחות* four days before *ראש השנה* provided that the first day was on *מוצאי שבת*. The reason for that: so that we begin to recite this *תפלה* after feeling the *שמהה* of fulfilling many *מצוות* on *שבת*; another similarity between our regular *תפילות* and *סליחות*.

Source 7

תשובות רב נטרונאי גאון – ברודי (אופק) אורח חיים סימן קפב–והכי אמר רב נטרונאי: ביום טוב ראשון של ראש השנה אי אפשר לישב בו בתענית משום דמדאורייתא הוא, אבל בשיני ובשבת לית בהו קושיא, דעשרת ימים אלו משונות מכל ימות השנה, לפיכך נהגו רבותינו הראשונים לישב בהם בתענית, בין בשבת בין בחול.

Source 8

ספר האגור (15th Century Germany) הלכות ראש השנה סימן תתקכ–אין להתענות בר"ה כלל. וכן השיב רב נחשון גאון. וכן רש"י ז"ל בפירושו בפ' אמור. מדברי תורה ומדברי קבלה ומן הברייתא דירושלמי. ומן התלמוד, והאריך הרבה במרדכי. ורב נטרונאי כתב ודאי ביום

ראשון של ר"ה אי אפשר לישב בו בתענית משום דמדאורייתא הוא, אבל בי"ט שני ובשבת אין בהם קושיא, משום דעשרה יומי אלו משוננין משאר כל ימות השנה לפיכך נהגו רבותי לישב בהן בתענית בין בחול בין בשבת. וכתב הרא"ש ודבריו תמוהין שאסר להתענות ביום ראשון של ר"ה. והתיר להתענות בשבת בשני ימים של ר"ה, ואנו רואין שיפה הוא שלא להתענות וכן בשבת תשובה לא ראינו שהתענה בו אדם. וכ"כ הרי"ף גיאת שאין להתענות. וכן נראה מן המדרש שהבאתי למעלה כי מי גוי גדול עד ואוכלים ושמחים בר"ה. והכי איתא בירושלמי בהדיא. מתריעין ולא מתענין. ובתשובות הגאונים כתוב שיש להתענות בשני ימים של ר"ה וסומכין על האגדה דפסיקתא דסוכה שיש ספרים שכתוב בהם באין גדולי הדור ומתענין בר"ה.

Source 9

ספר המנהיג (12th Century France and Spain) הלכות ראש השנה עמוד ש-מנהג כל צרפת ורוב חכמי פרובינצ' להתענו' ערב ר"ה.

I plan to discuss why the **יג' מדות** precede **וידוי**. I will draw a comparison with criminal procedure. A person charged with a crime has to decide whether to plead guilty or not guilty. If he chooses to plead guilty, the judge has to warn him before accepting his guilty plea that the person is consenting to the judge imposing a sentence, a punishment upon him. In Jewish practice **תשובה** begins with a person acknowledging his sin. He is essentially pleading guilty. That means that the person is consenting to being punished. **חז"ל** recognized that few would be willing to confess their sins if it meant consenting to being punished for those sins. The recital of the **יג' מדות** precedes **וידוי** to give us some assurance that the **רבנו של עולם** will forgive our sins without imposing a punishment upon us after we confess.

I am ending my lecture with the following **תשובה** that provides an important lesson on not judging other people's *frumkeit*; a **מוסר השכל** before the **ימים נוראים**.

Source 10

תשובות הגאונים החדשות – עמנואל (אופק) סימן קצ-קא. ושאלתם באותן עשרה ימים שבין ראש השנה ליום הכיפורים עומדין בחצי הלילה או בשליש הלילה ואומ' תחנונים ופסוקי דרחמי ולאחר שגומרין חוזרין לבתייהם וישינים עד הבקר ובימים יושבין בשווקים וברחובות ועסוקין בסיחת חולין, ולא היה יפה שאותן תחנונים שמתפללים בלילות ישנו ויתפללו אותן בימים ואל ישבו בשווקים ומתענין.

אם היו באין ואומ' תחנונים ביום כך היה יפה, אלא שמא יש בהן בני אדם עניים שסומכין

על מעשה ידיהם ואם אתה גוזר עליהם שיבאו ביום נמצאת אתה מכשלין שלא יבאו ביום ולא בלילה ואין גוזרין גזירה על הציבור אלא אם כן רוב הצבור יכולין לעמד בה (עבודה זרה לו, א) ומוטב שיבאו בלילה משלא יבאו לא ביום ולא בלילה, שכשיבאו מהן מכוונים את דעתם ומהם שוברין את לבם ומהם בוכים, ושמא מתוך אותה בכיה ומתוך אותן תחנונים ומתוך אותה שפיכות לב שמא יעשה הקב"ה בקשתם ויחוס עליהם ויצילם. וכך עושין בכאן שאין באין אלא בלילה.

If you have any questions about these lecture notes, please do not hesitate to contact Abe Katz at: beureihatefila@yahoo.com for further information.

APPENDIX A

Forms of פיוט

Early פיוט	Pre-Gaonic פיוט	Medieval פיוט
א-ל	עֲנֵנוּ יְיָ עֲנֵנוּ.	אֵיךְ נִפְתַּח פֶּה לְפָנֶיךָ, דָּר מְתוּחִים,
בְּרוּךְ	עֲנֵנוּ אֶ-לֵהֵינוּ עֲנֵנוּ.	בְּאֵלוּ פָנִים נִשְׁפָּךְ שִׁיחִים,
גְּדוֹל	עֲנֵנוּ אֲבִינוּ עֲנֵנוּ.	גַּעֲלֵנוּ נְתִיבוֹתֶיךָ הַיְשָׁרִים
דְּעָה,	עֲנֵנוּ בּוֹרְאֵנוּ עֲנֵנוּ.	וְהַנִּכְחִים,
הַכִּין	עֲנֵנוּ גּוֹאֲלֵנוּ עֲנֵנוּ.	דְּבַקְנוּ בְּתוֹעֵבוֹת וּבְמַעֲשֵׂים זְנוּחִים.
וּפְעָל	עֲנֵנוּ דּוֹרְשָׁנוּ עֲנֵנוּ.	הִלְכְנוּ אַחֲרֵי מְשָׁאוֹת שְׂוֹא וּמְדוּחִים,
זְהָרִי	עֲנֵנוּ הָא-ל הַנִּצְמָן עֲנֵנוּ.	וְהַקְשִׁינוּ עֲרָף וְהַעֲזֵנוּ מְצַחִים,
חֲמָה,	עֲנֵנוּ וְתִיק וְחָסִיד עֲנֵנוּ.	זְעַמַּת בְּשִׁלְנוּ בֵּית מְשִׁכְנוֹת
טוֹב	עֲנֵנוּ זָךְ וְיִשָּׁר עֲנֵנוּ.	מִבְּטָחִים,
יָצַר	עֲנֵנוּ חַי וְקַיִם עֲנֵנוּ.	חָרַב וּפִס רֵיחַ נִיחוּחִים.
כְּבוֹד	עֲנֵנוּ טוֹב וּמְטִיב עֲנֵנוּ.	טָרְדוּ וְטִלְטְלוּ כְּהַנִּים מְשׁוּחִים,
לְשִׁמוּ,	עֲנֵנוּ יוֹדֵעַ יָצַר עֲנֵנוּ.	יוֹדְעֵי עֲרָף עוֹלוֹת וְזָבָחִים,
מְאוּרוֹת	עֲנֵנוּ כּוֹבֵשׁ כְּעָסִים עֲנֵנוּ.	כְּמָה יִסְרְתָנוּ עַל יְדֵי צִירִים
נִתַּן	עֲנֵנוּ לוֹבֵשׁ צְדָקוֹת עֲנֵנוּ.	וּשְׁלוּחִים,
סְבִיבוֹת	עֲנֵנוּ מְלַךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים עֲנֵנוּ.	לֹא הִקְשַׁבְנוּ לְשִׁמְעַת לְמוֹכִיחִים.
עָזוּ,	עֲנֵנוּ נוֹרָא וְנִשְׁגָּב עֲנֵנוּ.	מֵאֲזוּ וְעַד עַתָּה אֲנַחְנוּ נִדְחִים,
פְּנוֹת	עֲנֵנוּ סוֹלַח וּמוֹחֵל עֲנֵנוּ.	נִהְרָגִים וְנִשְׁחַטִּים וְנִטְבָּחִים,
צְבָאוּ	עֲנֵנוּ עוֹנֶה בְּעַת צָרָה עֲנֵנוּ.	שֶׁרָדְנוּ מִתֵּי מַעַט בֵּין קוֹצִים
קְדוּשִׁים	עֲנֵנוּ פּוֹדֵה וּמַצִּיל עֲנֵנוּ.	כְּסוּחִים,
רוֹמְמֵי	עֲנֵנוּ צַדִּיק וְיִשָּׁר עֲנֵנוּ.	עֵינֵינוּ כְּלוֹת בְּלֵי מִצָּא רְוָחִים.
שְׂדֵי,	עֲנֵנוּ קְרוֹב לְקוֹרְאָיו עֲנֵנוּ.	פּוֹרְכֵי עֲמָךְ אֲשֶׁר לִבָּל שׁוּחִחִים,
תְּמִיד	עֲנֵנוּ רַחוּם וְחַנוּן עֲנֵנוּ.	צָפָר וְעָרַב לְמָה מְצַלִּיחִים,
מִסְפָּרִים כְּבוֹד א-ל וְקִדְשָׁתוֹ.	עֲנֵנוּ שׁוֹמֵעַ אֶל אֲבִיוֹנִים עֲנֵנוּ.	קָמִים לְמוֹלָךְ נֶאֱצוֹת שׁוּחִחִים,
	עֲנֵנוּ תוֹמֵךְ תְּמִימִים עֲנֵנוּ.	רְצוּצִים, בְּמָה אַתֶּם בּוֹטְחִים.
	עֲנֵנוּ א-לֵהֵי אֲבוֹתֵינוּ עֲנֵנוּ.	שׁוֹכֵן עַד וְקִדּוּשׁ,
	עֲנֵנוּ א-לֵהֵי אֲבֹתֵינוּ עֲנֵנוּ.	צָפָה בְּעֵלְבוֹן אֲנוּחִים,
	עֲנֵנוּ פְּחָד וְצַחֵק עֲנֵנוּ.	תְּמוּכִים עֲלֶיךָ וּבָךְ מִתְאַחִים,
	עֲנֵנוּ אֲבִיר וְעֶקֶב עֲנֵנוּ.	בְּנוֹרָאוֹת יְמִינֶךָ נוֹשָׁע לְנִצְחִים,
	עֲנֵנוּ עֲזַרְתַּת הַשְּׁבָטִים עֲנֵנוּ.	כִּי עַל רַחֲמֶיךָ הִרְבִּים אָנוּ
	עֲנֵנוּ מְשֻׁבָּב אֲמָהוֹת עֲנֵנוּ.	בְּטוּחִים.
	עֲנֵנוּ קֹשֶׁה לְכַעוֹס עֲנֵנוּ. עֲנֵנוּ רָךְ	
	לְרַצוֹת עֲנֵנוּ.	
	עֲנֵנוּ עוֹנֶה בְּעַת רָצוֹן עֲנֵנוּ.	
	עֲנֵנוּ אֲבִי יְתוּמִים עֲנֵנוּ.	
	עֲנֵנוּ דִין אֲלֵמְנוֹת עֲנֵנוּ.	